

Формування стратегічного підходу до обґрунтування напрямів вкладення соціальних інвестицій територіальних громад

Визначено головні принципи реалізації стратегічного підходу до управління процесом соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Створено типологію видів стратегій соціального інвестування на рівні місцевих бюджетів. Виокремлено чинники, які впливають на вибір портфелю таких стратегій. Запропоновано створення паспортів потреб у соціальних інвестиціях для кожного об'єкта соціальної інфраструктури. Розроблено методичні підходи до здійснення інтегрального оцінювання рівня чинників вибору стратегічного напрямку соціального інвестування.

Ключові слова: стратегія, соціальне інвестування, місцевий бюджет, формування, чинник вибору.

The main principles of a strategic approach to managing the social investment made by local budgets are defined. A typology of types of social investment strategies in local budgets are done. Author determined the factors that influence on the choice of portfolio strategies. A passport requirements for creating social investment for each social infrastructure are developed. Methodological approaches to integrated evaluation of factors selecting strategic direction of social investment are done.

Keywords: strategy, social investment, local budget, formation, factor of choice.

I. Вступ. Практика соціального інвестування в Україні, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад характеризується недостатньою системністю та обґрунтованістю обсягів та структури такого інвестування. Це відображається, зокрема, у тому, що органи місцевого самоврядування у процесі формування витратної частини бюджетів намагаються переважно забезпечити поточні витрати на фінансування соціальних видатків, базуючись на існуючій структурі таких витрат у попередніх періодах, яка, значною мірою, не є досконалою. Питанням формування та витрачання коштів місцевих бюджетів, зокрема здійснення за рахунок них соціального інвестування, присвячено знач-

ну кількість публікацій, зокрема роботи Х. Вілйори [1], Д. Полозенка [2], Л. Момотюк [3] та ін.

Проте, при розподілі коштів місцевих бюджетів на фінансування об'єктів соціальної інфраструктури не достатню увагу приділяється оцінюванню рівня ефективності здійснюваного соціального інвестування, а також раціональному розподілу цих коштів на поточні та капітальні видатки.

Уникнути перелічених вище недоліків практики соціального інвестування на рівні територіальних громад можливо лише за умови впровадження стратегічного підходу до управління процесом такого інвестування.

II. Постановка завдання. Мета статті полягає у розробленні методичних засад обґрунтування напрямів вкладення соціальних інвестицій на рівні територіальних громад.

III. Результати. Методологічний підхід до управління процесом соціального інвестування повинен базуватися на низці положень, серед яких головну роль відграють такі:

- здійснення планових розрахунків обсягів та структури соціальних інвестицій на тривалий проміжок часу – не менш ніж на 3-5 років (тоді як на теперішній час такі розрахунки обмежуються переважно річним періодом);

- урахування взаємозв'язку між поточними та капітальними видатками на функціонування та розвиток соціальної сфери регіону. Таке урахування повинно ґрунтуватися на передбаченні можливості зростання потреби у поточних видатках у наступних періодах у випадку здійснення капітальних видатків у введення нових або розширення (реконструкцію) діючих об'єктів соціальної інфраструктури, що утримуються за рахунок коштів бюджетів територіальних громад;

- проведення ретельного оцінювання потреб у поточних та капітальних видатках для кожного об'єкта соціального інвестування та реалізація заходів з оптимізації кількості цих об'єктів та обсягів надаваних ними соціальних послуг. На теперішній час необхідність такої оптимізації зумовлена об'єктивними причинами, насамперед – демографічними (скороченням чисельності споживачів соціальних послуг в окремих регіонах). У зв'язку з цим місцеві органи влади інколи змушені припиняти функціонування окремих об'єктів соціальної інфраструктури (насамперед, загальноосвітніх шкіл). Проте, таке припинення, що

в деяких випадках болісно відображається на інтересах мешканців населеного пункту, потребує попереднього ретельного обґрунтування його доцільності шляхом врахування як економічних, так і соціальних наслідків відповідних заходів у коротко- та довгострокових періодах;

- виконання науково обґрунтованих оцінок міри пріоритетності тих чи інших напрямів соціального інвестування. Потреба у таких оцінках зумовлена обмеженими обсягами фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади територіальних громад. За таких умов формування програми розподілу обсягів соціальних інвестицій за окремими напрямами потребує встановлення їх відносної пріоритетності, що являє собою необхідну умову багатоцільового програмування;

- всеохоплююче використання усього арсеналу методів та функцій управління соціальними інвестиціями. Зокрема, стосовно функцій такого управління, то важливого значення набувають: прогнозування (зокрема, при оцінюванні майбутніх доходів місцевих бюджетів та потреб у соціальних видатках); аналізування (зокрема, при оцінюванні ефективності та раціональності розподілу соціальних інвестицій за окремими напрямами у попередніх періодах); планування (зокрема, при розробці програм розподілу соціальних інвестицій за окремими об'єктами та напрямами); організування (зокрема, при формуванні механізму руху інформаційних потоків між суб'єктами, що надають, та особами, що отримують соціальні інвестиції); регулювання (зокрема, у процесі коригування програм розподілу соціальних інвестицій).

Термін «стратегічний напрям соціального інвестування» можна розглядати, принаймні, з двох позицій, а саме: як довгостроковий план розподілу цих інвестицій між окремими об'єктами соціальної інфраструктури регіону та як набір орієнтирів, якими послуговуватимуться розробники видаткової частини місцевих бюджетів у процесі формування плану розподілу соціальних інвестицій. Стосовно другого підходу, то він передбачає менший ступінь узагальненості, коли наголос робиться на загальних тенденціях у виборі пропорції такого розподілу (наприклад, в якості орієнтиру такого розподілу може виступати пріоритетність витрат на охорону здоров'я та освіти перед іншими напрямами соціального інвестування, або, наприклад, пріоритетність поточних видатків на соціальну сферу перед капітальними видатками).

Загалом, обидва перелічених підходи до трактування змісту поняття «стратегічний напрям соціального інвестування» є взаємодоповнюючими: на початковій стадії вибору такого напрямку необхідно задатися загальними орієнтирами, які потім будуть втілюватися у конкретні деталізовані програми розподілу соціальних інвестицій. Проте, за таких умов постає питання про вибір відповідних орієнтирів цього розподілу, вирішення якого, у свою чергу, потребує деталізованого розгляду потреб у соціальних інвестиціях для кожного об'єкта соціальної інфраструктури регіону, що знаходиться у власності територіальної громади, з подальшим зіставленням сукупної потреби в інвестиціях для усіх об'єктів із реальними можливостями щодо наповнення місцевих бюджетів.

З метою деталізованого оцінювання потреб у соціальних інвестиціях в регіоні нами пропонується створювати паспорт потреб у таких інвестиціях для кожного об'єкта соціальної інфраструктури. Запровадження такого паспорта дозволить здійснювати належний облік витрачання коштів місцевих бюджетів та формувати обґрунтовані програми розподілу соціальних видатків.

Зокрема, у паспорті потреб у соціальних інвестиціях для певного об'єкта соціальної інфраструктури регіону доцільно виокремлювати такі складові інформаційного масиву:

1. Відомості про фактично надані у попередньому періоді обсяги соціальних послуг та про максимально можливі обсяги цих послуг (або фактичну та максимально можливу кількість споживачів цих послуг), а також про ресурсне забезпечення функціонування даного об'єкта соціального інвестування та якість надаваних послуг. При цьому, дані про ресурсне забезпечення діяльності об'єкта соціальної інфраструктури, серед іншого, повинні містити відомості про:

- наявну чисельність працівників закладу у розрізі окремих категорій та професійно-кваліфікаційних характеристик;

- наявні на кінець попереднього періоду обсяги основних засобів (будівель, споруд, обладнання, господарського інвентарю тощо) у натуральному та грошовому виразі, а також про технічний стан (передусім, рівень зношення) кожного елемента цих засобів. При цьому, для складних елементів основних засобів (таких як будівлі) технічний стан повинен бути описаний для кожної їх конструктивної складової;

- наявні на кінець попереднього періоду обсяги матеріальних ресурсів, запасів палива тощо.

2. Відомості про фактичні обсяги поточних витрат на функціонування даного об'єкта соціальної інфраструктури, які було здійснено у попередньому періоді за рахунок коштів місцевих бюджетів. Слід відзначити, що окрім загальної суми таких витрат дані відомості повинні містити інформацію за напрямками формування витрат. Групування видів соціальних видатків за такими напрямками може відрізнятися за різними об'єктами соціальної інфраструктури, однак, загалом можливо виокремити такі їх види:

- витрати, які, насамперед, визначаються обсягами наданих закладом соціальних послуг (або кількістю осіб, що скористалися цими послугами);

- витрати, які, насамперед, визначаються чисельністю працівників, які працюють у закладі;

- витрати, які, насамперед, визначаються площею або іншими будівельно-архітектурними параметрами закладу;

- інші витрати, що не можливо включити у попередні види.

3. Відомості про фактичні обсяги капітальних витрат на функціонування та розвиток даного об'єкта соціальної інфраструктури, які було здійснено у попередньому періоді за рахунок коштів місцевих бюджетів. Як і стосовно поточних витрат, окрім загальної суми капітальних витрат відповідні відомості повинні включати інформацію за напрямками їх формування. Зокрема, можливо виокремити такі їх види:

- витрати на проведення поточного ремонту;

- витрати на проведення капітального ремонту;

- витрати на проведення технічного переозброєння, реконструкції та модернізації об'єктів (у тому числі: на придбання нового обладнання основного призначення, придбання нового обладнання обслуговуючих господарств, придбання господарського інвентарю тощо);

- витрати на розширення закладу;

- витрати на нове будівництво (зазначаються, якщо даний об'єкт соціальної інфраструктури було нещодавно створено і введено в експлуатацію у попередньому звітному періоді).

4. Відомості про рівень ефективності поточних та капітальних витрат на функціонування та розвиток даного об'єкта соціальної інфраструктури, які було здійснено у попередньому періоді за рахунок коштів місцевих бюджетів. Основну частину цих відомостей повинні становити дані про ефективність здійснених соціальних видатків на певний об'єкт соціальної інфраструктури, обчислення якої доцільно виконувати шляхом зіставлення соціального ефекту від функціонування об'єкта з розміром соціальних видатків на таке функціонування у попередньому періоді.

Використовуючи дані паспортів потреб у соціальних інвестиціях для кожного об'єкта соціальної інфраструктури регіону, що фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів, фахівці органів місцевого самоврядування можуть узагальнити відповідну інформацію та встановити певні норми витрат соціальних інвестицій для кожного типу закладів, які надають соціальні послуги. Зокрема, це стосується, насамперед, поточних соціальних видатків, частка яких у місцевих бюджетів є, як правило, значно більшою за частку капітальних витрат. При цьому, до основних нормативів поточних соціальних видатків за кожним типом об'єктів соціальної інфраструктури регіону слід, передусім, віднести такі:

- величина витрат, які визначаються обсягами наданих закладом соціальних послуг (або кількістю осіб, що скористалися цими послугами), у розрахунку на фізичну одиницю цих послуг (або на одну особу, що скористалися цими послугами);

- величина витрат, які визначаються чисельністю працівників, які працюють у закладі, у розрахунку на одного працівника;

- величина витрат, які визначаються площею або іншими будівельно-архітектурними параметрами закладу, у розрахунку на одиницю цього параметру.

На підставі порівняння фактичних поточних соціальних витрат з їх нормативами за видами таких витрат для кожного об'єкта соціального інвестування фахівці органів місцевого самоврядування можуть оцінити обґрунтованість понесених витрат та, відповідно, провести необхідні коригування при розробці видаткової частини місцевого бюджету на наступний період (з урахуванням

можливостей більш економного витрачання певних видів видатків та прогнозної зміни параметрів, від яких залежить величина тих чи інших видів витрат).

Слід зазначити, що у процесі вибору стратегічних напрямів соціального інвестування, яке здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, необхідно враховувати існування низки різних видів таких напрямів, що відповідають тій чи іншій класифікаційній ознаці їх групування. Тому місцеві органи самоуправління повинні обирати не один, а декілька стратегічних напрямів соціального інвестування, тобто їх певну комбінацію (портфель). Аналізування літературних джерел, а також власні дослідження дозволили нам виокремити такі види стратегічних напрямів соціального інвестування, яке здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад:

1) за загальною динамікою сукупних соціальних видатків (зростання сукупних соціальних видатків - передбачає збільшення обсягів цих видатків у наступному плановому періоді (періодах) порівняно із звітним; підтримування сукупних соціальних видатків на незмінному рівні – передбачає здійснення цих видатків у наступному плановому періоді (періодах) на рівні звітного періоду; скорочення сукупних соціальних видатків – передбачає зниження обсягів цих видатків у наступному плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, зокрема, за рахунок їх оптимізації та укрупнення об'єктів соціального інвестування);

2) за пріоритетністю сфер та напрямів соціального інвестування (пріоритетне фінансування закладів охорони здоров'я – передбачає, що основна частина приросту обсягів соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, а також вивільнені кошти внаслідок оптимізації видатків на інші сфери соціального інвестування будуть спрямовуватися на фінансування закладів охорони здоров'я; пріоритетне фінансування закладів освіти – передбачає, що основна частина приросту обсягів соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, а також вивільнені кошти внаслідок оптимізації видатків на інші сфери соціального інвестування будуть спрямовуватися на фінансування закладів освіти; пріоритетне фінансування закладів культури – передбачає, що основна частина приросту обсягів соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, а також вивільнені кошти внаслідок оптимізації видатків на інші сфери соціального інвестування будуть спрямову-

ватися на фінансування закладів культури; пріоритетне фінансування закладів фізичного виховання та спорту – передбачає, що основна частина приросту обсягів соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, а також вивільнені кошти внаслідок оптимізації видатків на інші сфери соціального інвестування будуть спрямовуватися на фінансування закладів фізичного виховання та спорту; пріоритетне фінансування інших закладів соціальної сфери);

3) за сталістю обраних пріоритетними сфер та напрямів соціального інвестування (незмінність обраних пріоритетних сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає, що обрані в якості пріоритетних сфери та напрями соціального інвестування залишаються такими протягом усього періоду реалізації стратегічного напрямку; поступова зміна пріоритетних сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає поступову зміну сфер та напрямів, що були обрані як пріоритетні на початку періоду реалізації стратегічного напрямку, протягом цього періоду);

4) за основним критерієм (критеріями) розподілу коштів на розвиток соціальної інфраструктури (забезпечення першочергового розвитку пріоритетних сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає попереднє виокремлення пріоритетних сфер та напрямів соціального інвестування та вкладення у ці сфери та напрями основної частини приросту обсягів соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із звітним, а також коштів, вивільнених внаслідок оптимізації видатків на інші сфери соціального інвестування; забезпечення одночасного розвитку усіх сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає рівномірне зростання обсягів та (або) якості соціальних послуг, що надаються усіма сферами та напрямами соціального інвестування, без попереднього виокремлення серед них найбільш пріоритетних; комбіноване фінансування – передбачає досягнення певного рівня рівномірності зростання обсягів та (або) якості соціальних послуг, що надаються усіма сферами та напрямами соціального інвестування, з одночасним забезпеченням певної переваги тих сфер і напрямів, які наперед віднесено до найбільш пріоритетних з точки зору їх соціальної значущості; комбіноване фінансування з урахуванням капіталомісткості тих чи інших напрямів та сфер соціального інвестування – передбачає досягнення певного рівня рівномірності зростання обсягів та (або) якості соці-

льних послуг, що надаються усіма сферами та напрямками соціального інвестування, з одночасним забезпеченням певної переваги тих сфер і напрямів, які наперед віднесено до найбільш пріоритетних з точки зору співвідношення їх соціальної значущості та потрібних обсягів інвестицій у їх розвиток);

5) за джерелами фінансування об'єктів соціальної інфраструктури (фінансування об'єктів соціальної інфраструктури виключно за рахунок власних джерел – передбачає фінансування цих об'єктів повністю за рахунок доходів бюджетів, що отримуються за рахунок внутрішніх джерел та субвенцій; фінансування об'єктів соціальної інфраструктури із залученням позичкових джерел коштів – передбачає часткове фінансування цих об'єктів за рахунок залучення органами місцевого самоуправління позичкових засобів, зокрема банківських кредитів та коштів від випуску облігацій);

б) за сталістю пропорції розподілу коштів на фінансування сфер та напрямів соціального інвестування: (забезпечення постійної пропорції розподілу коштів на фінансування сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає, що частка видатків на фінансування кожної сфери та напряму соціального інвестування у загальному обсязі соціальних видатків залишається незмінною протягом усього періоду реалізації стратегічного напряму; підтримування змінної пропорції розподілу коштів на фінансування сфер та напрямів соціального інвестування – передбачає обґрунтовану зміну часток видатків на фінансування кожної сфери та напряму соціального інвестування (або, принаймні, деяких таких сфер та напрямів) у загальному обсязі соціальних видатків залишається незмінною протягом усього періоду реалізації стратегічного напряму);

7) за розподілом коштів між окремими об'єктами соціального інвестування, що відносяться до однієї і тієї ж сфери такого інвестування усунення відмінностей в якості соціальних послуг, що надаються, та умов їх надавання різними об'єктами соціального інвестування, що відносяться до однієї і тієї ж сфери такого інвестування, – передбачає здійснення розподілу коштів між цими об'єктами таким чином, щоб поступово усунути нерівномірність їх розвитку та, відповідно, зробити якість надаваних соціальних послуг різними об'єктами приблизно однаковою; збереження відмінностей в якості соціальних послуг, що надаються, та умов їх надавання різними об'єктами соціального інвестування);

8) за головною метою зростання обсягів соціального інвестування тієї чи іншої сфери такого інвестування (розширення обсягів соціальних послуг, що надаються, без покращення якості цих послуг; покращення якості соціальних послуг, що надаються, без збільшення обсягів цих послуг; розширення обсягів соціальних послуг, що надаються, з одночасним покращенням якості цих послуг);

9) за величиною та (або) часткою капітальних витрат у загальній величині соціальних видатків (зростання величини та (або) частки капітальних витрат у загальній величині соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із базовим; забезпечення незмінності величини та (або) частки капітальних витрат у загальній величині соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із базовим; зменшення величини та (або) частки капітальних витрат у загальній величині соціальних видатків у плановому періоді (періодах) порівняно із базовим).

Слід відзначити, що за кожним переліченим типом стратегічних напрямів соціального інвестування існує низка їх різновидів, що передбачає більший рівень деталізації відповідного типу напрямку. Наприклад, зростання сукупних соціальних видатків може мати такі різновиди як: помірне та значне зростання, а також зростання інвестицій в усі сфери та об'єкти соціального інвестування та зростання інвестицій в окремі сфери та об'єкти.

Стосовно вибору певного типу стратегічного напрямку соціального інвестування, яке здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, для кожної з перелічених ознак групування видів таких напрямів, то послідовність розроблення механізму цього вибору містить такі основні етапи:

1) виокремлення основних чинників, які впливають на вибір певного типу стратегічного напрямку соціального інвестування за певною ознакою групування його видів;

2) здійснення оцінювання рівня кожного з обраних чинників та його подальшої якісної градації;

3) розгляд усіх можливих комбінацій градацій чинників, які впливають на вибір певного типу стратегічного напрямку соціального інвестування за певною ознакою групування його видів;

4) з'ясування наслідків соціального інвестування у випадку обрання того чи іншого типу стратегічного напрямку цього інвестування за кожною можливою комбінацією градацій чинників;

5) для кожної комбінації градацій чинників, які впливають на вибір певного типу стратегічного напрямку соціального інвестування за певною ознакою групування його видів, ставиться у відповідність той тип напрямку, за якого забезпечується найвищий рівень соціальної ефективності здійснюваних інвестицій за умов об'єктивно існуючих обмежень на їх обсяги.

Складність вибору певного типу стратегічного напрямку соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, зумовлена, серед іншого, необхідністю враховувати при цьому значну кількість чинників, які прямо чи опосередковано впливають на результати такого вибору, а також тим, що деякі з цих чинників важко піддаються безпосередньому кількісному оцінюванню. Загалом, чинники вибору стратегічного напрямку соціального інвестування можуть бути поділені на чотири групи, а саме:

1. Чинники, що характеризують фінансові можливості органів місцевої влади здійснювати соціальне інвестування, зокрема: поточні обсяги надходження коштів у місцевий бюджет, прогнозні обсяги таких надходжень у наступних періодах, частка соціальних інвестицій у структурі видатків місцевого бюджету, обсяги коштів, які отримує або може отримати місцевий бюджет у вигляді дотацій з Державного бюджету, обсяги коштів, які отримує або може отримати місцевий бюджет з інших джерел (зокрема, у вигляді позик), тощо.

2. Чинники, що обумовлюють потреби населення даної територіальної громади в соціальних інвестиціях, зокрема: загальна чисельність населення, що мешкає на території територіальної громади, вікова структура чисельності мешканців, стан здоров'я мешканців (у тому числі за віковими категоріями), рівень освіченості мешканців, рівень матеріального добробуту населення тощо.

3. Чинники, що характеризують рівень розвитку кожної сфери соціального інвестування (охорони здоров'я, освіти, культури тощо). Дані чинники, у свою чергу поділяються на дві підгрупи, а саме:

- чинники, що характеризують умови надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, зокрема: кількість об'єктів соціальної інфраструктури за кожною сферою, чисельність працівників у відповідних закладах, професійно-

кваліфікаційний рівень цих працівників, технічний стан будівель та обладнання, максимально можлива чисельність споживачів соціальних послуг, які можуть бути обслуговані кожним об'єктом за певний проміжок часу, тощо;

- чинники, що характеризують якість надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, наприклад, для загальноосвітньої школи такими показниками можуть бути: сумарна успішність учнів загальноосвітніх шкіл регіону, що визначається сумою середніх балів, отриманих кожним учнем за підсумком навчального року, у розрахунку на 1 млн. грн. соціальних інвестицій на функціонування цих шкіл; чисельність учнів – випускників шкіл регіону, що отримали протягом року на ЗНО бали, що є не меншими за мінімально необхідні, у розрахунку на 1 млн. грн. соціальних інвестицій на функціонування даних об'єктів соціальної інфраструктури; чисельність учнів – випускників шкіл, що отримали протягом року на ЗНО бали, що є не меншими за мінімально необхідні, у розрахунку на 1 млн. грн. соціальних інвестицій на функціонування даних об'єктів соціальної інфраструктури;

4. Чинники, що справляють вплив на соціально-економічну ефективність заходів із вкладення соціальних інвестицій у певну сферу (напрямок), зокрема: рівень соціальної значущості певної сфери (напрямку) соціального інвестування, ступінь капіталомісткості певної сфери (напрямку), співвідношення між поточними та капітальними соціальними видатками тощо.

Як вже зазначалося вище, у процесі вибору стратегічного напрямку соціального інвестування важливе значення має оцінювання рівня чинників такого вибору. При цьому, бажаним є здійснення кількісного вимірювання такого рівня, що потребує застосування відповідних формалізованих показників. Якщо зосередитися на чинниках вибору типів стратегічних напрямів соціального інвестування, групування яких було проведено вище, то можна дійти висновку про те, що рівень чинників перших двох груп, а також четвертої групи достатньо адекватно можна відобразити за допомогою відповідних показників. Стосовно чинників третьої групи (тобто чинників, що характеризують рівень розвитку кожної сфери соціального інвестування), то вони, загалом, теж можуть бути кількісно вимірювані (особливо чинники першої підгрупи), однак, розроблення стратегічного напрямку соціального інвестування повинно базуватися на відомостях не лише про рівень кожного з цих чинників, а й про загальний рівень роз-

витку кожної сфери соціального інвестування на території даної громади. Таким чином, постає завдання здійснення інтегрального оцінювання даного рівня шляхом поєднання відповідних окремих показників-чинників в одному комплексному показнику, що може бути здійснено трьома шляхами.

Перший підхід до побудови комплексного показника оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування передбачає взяття за основу часткових показників, що описують чинники, які характеризують умови надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури. Тоді комплексний показник оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування матиме такий загальний вигляд:

$$I_y = \sum_{i=1}^n (\alpha_i \times \frac{P_{y\phi i}}{P_{yei}}), \quad (1)$$

де I_y - комплексний показник оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування, що базується на часткових показниках, які описують чинники, що характеризують умови надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, частка одиниці; n - кількість відповідних значень часткових показників; α_i - значущість i -того часткового показника ($\sum_{i=1}^n \alpha_i = 1$), частка одиниці;

$P_{y\phi i}$ - фактичне значення i -того часткового показника-чинника, що характеризує умови надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, у відповідних одиницях виміру; P_{yei} - еталонне значення i -того часткового показника-чинника, що характеризує умови надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, у відповідних одиницях виміру.

За таких умов, чим більше значення показника (1) наближається до одиниці, тим більш високим є рівень розвитку певної сфери соціального інвестування за наявними умовами надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури.

Другий підхід до побудови комплексного показника оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування передбачає взяття за основу часткових показників, що описують чинники, які характеризують якість надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури. Тоді комплексний показник оці-

нювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування матиме такий загальний вигляд:

$$I_n = \sum_{i=1}^m (\beta_i \times \frac{\Pi_{n\phi i}}{\Pi_{nei}}), \quad (2)$$

де I_n - комплексний показник оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування, що базується на часткових показниках, які описують чинники, що характеризують якість надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, частка одиниці; m - кількість відповідних значень часткових показників;

β_i - значущість i -того часткового показника ($\sum_{i=1}^m \beta_i = 1$), частка одиниці;

$\Pi_{n\phi i}$ - фактичне значення i -того часткового показника-чинника, що характеризує якість надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, у відповідних одиницях виміру;

Π_{nei} - еталонне значення i -того часткового показника-чинника, що характеризує якість надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури, у відповідних одиницях виміру.

За таких умов, чим більше значення показника (2) наближається до одиниці, тим більш високим є рівень розвитку певної сфери соціального інвестування за наявною якістю надання послуг об'єктами соціальної інфраструктури.

Недоліком описаних підходів до інтегрального оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування є складність обґрунтованого встановлення коефіцієнтів значущості часткових показників-чинників. Окрім того, виникає питання про те, який з двох наведених вище показників більш повно характеризує рівень розвитку соціальної сфери.

Третій підхід до комплексного оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування, що деякою мірою позбавлений цих недоліків, передбачає попереднє встановлення такого обсягу соціальних інвестицій, за якого забезпечується дотримання еталонних значень показників-чинників, що характеризують як умови, так і якість послуг, які надаються відповідними об'єктами соціального інвестування. У цьому випадку комплексний показник оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування матиме такий загальний вигляд:

$$I_p = I_\phi : I_e, \quad (3)$$

де I_p - комплексний показник оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування, що базується на показниках обсягів соціальних інвестицій у дану сферу, частка одиниці; I_ϕ - фактичний обсяг соціальних інвестицій, вкладений у дану сферу соціального інвестування у звітному періоді (році), грн.; I_e - обсяг соціальних інвестицій, за якого забезпечується дотримання еталонних значень показників-чинників, що характеризують як умови, так і якість послуг, які надаються відповідними об'єктами соціального інвестування, грн.

Саме третій підхід до оцінювання рівня розвитку певної сфери соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджету територіальної громади, за умови належної конкретизації та формалізації (з урахуванням специфіки відповідних об'єктів соціальної сфери) може забезпечити найбільш обгрунтоване кількісне вимірювання цього рівня.

IV. Висновки. Термін «стратегія соціального інвестування» можна розглядати, принаймні, з двох позицій, а саме: як довгостроковий план розподілу цих інвестицій між окремими об'єктами соціальної інфраструктури регіону та як набір орієнтирів, якими послуговуватимуться розробники видаткової частини місцевих бюджетів у процесі формування плану розподілу соціальних інвестицій.

Доцільно виокремити види стратегій соціального інвестування, яке здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, за такими ознаками: за загальною динамікою сукупних соціальних видатків; за пріоритетністю сфер та напрямів соціального інвестування; за сталістю обраних пріоритетними сфер та напрямів соціального інвестування; за основним критерієм (критеріями) розподілу коштів на розвиток соціальної інфраструктури; за джерелами фінансування об'єктів соціальної інфраструктури; за сталістю пропорції розподілу коштів на фінансування сфер та напрямів соціального інвестування; за розподілом коштів між окремими об'єктами соціального інвестування, що відносяться до однієї і тієї ж сфери такого інвестування; за головною метою зростання обсягів соціального інвестування; за величиною та (або) часткою капітальних витрат у загальній величині соціальних видатків.

Чинники вибору портфелю стратегій соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, можуть бути поділені на чотири групи: чинники, що характеризують фінансові можливості органів місцевої влади здійснювати соціальне інвестування; чинники, що обумовлюють потреби населення даної територіальної громади в соціальних інвестиціях; чинники, що характеризують рівень розвитку кожної сфери соціального інвестування; чинники, що справляють вплив на соціально-економічну ефективність заходів із вкладення соціальних інвестицій у певну сферу (напрямок).

Подальші дослідження проблеми вдосконалення методичних засад розроблення стратегії соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, потребує створення формалізованого підходу до оцінювання рівня чинників, що справляють вплив на процес такого формування.

Література:

1. Вілюра Х.Б. Стратегічне управління видатками місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій [Електронний ресурс] / Х. Б. Вілюра. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1061>
2. Полозенко Д.В. Соціальна сфера та її фінансове наповнення//Економіка України. – 2004. – №2. – С.83 – 87.
3. Момотюк Л.Є. Бюджетний механізм забезпечення соціальних гарантій населення України//Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №10(40). – С.172 – 181.
4. Прогнозування і планування економіки: Навч. посібник / В.І. Борисевич, Г.А. Кандаурова, М.М. Кандауров та ін; За заг. ред. Г.А. Кандаурова. - Мн.: БГЕУ, 2003. - 184 с.
5. Богомолова Н. І. Проблеми формування системи видатків державного бюджету [Електронний ресурс] / Н. І. Богомолова. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=922>
6. Шибаева Н.А. Методы оценки эффективности социальных инвестиций // Проблемы управления – 2008. - №3. – С. 64-68.
7. Пакуліна А.А. Підвищення ефективності інвестування соціальної сфери / А. Пакуліна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/pakylina.html>

8. Євсєєва О. О. Показники ефективності соціального інвестування / О. О. Євсєєва // Матеріали за VII-а міжнародна научна практична конференція, [«Бъдещи изследвания, – 2011»], (София, 17–25 февруари 2011).– София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. Т. 6: Икономики. Политика. Философия. – 2011. – С. 3–7.